

Woet Gianotten: Wat zijn jullie toch vreselijke kerels (1991)

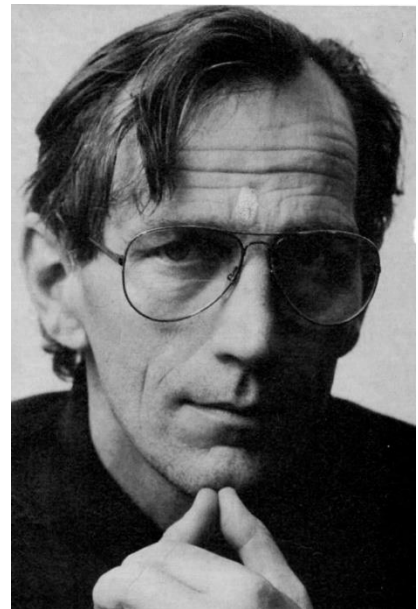
Sieth Delhaas

Hervormd Nederland, 15 juni 1991

‘Door het aan de kaak stellen van seksueel geweld blijven vrouwen te vaak bezig met de negatieve kant van de seksualiteit.’

Inleiding

Dankzij de seksuoloog Woet Gianotten komt op het *Xe Wereldcongres over Seksuologie*, dat volgende week in ons land wordt gehouden, ook het onderwerp ‘seksualiteit en godsdienst’ aan de orde. De organisatoren van het onderdeel ‘seks en godsdienst’ vinden dat het noodzakelijk is dat aan deze combinatie uitgebreid aandacht wordt besteed. De laatste tien jaren komen er seksuele problemen en uitwassen in de openbaarheid, waarbij het steeds duidelijker wordt dat therapeuten niet of nauwelijks overweg kunnen met de religieuze kant die daarbij een rol speelt. Aan de andere kant kunnen pastores niet langer ontkennen dat de problemen waarmee hun geloofsgenoten bij hen komen eveneens, meer dan ze dachten, te maken hebben met seksuele angsten of excessen. Therapeuten en pastores doen hun werk vanuit verschillende invalshoeken en het is de vraag of de hulpvragers door dit verschil in benadering verder komen.

Vroeger viel het wóórd seksualiteit niet eens

Uit eigen ervaring is Woet Gianotten van de noodzaak van de koppeling ‘seks en religie’ overtuigd geraakt. Stammend uit een traditioneel rooms-katholiek gezin en geschoold bij de paters koos hij voor een carrière als tropenarts in de missie. Juist op die plek werd hij geconfronteerd met het tekort van de kerk. In de missie raakte hij van zijn geloof af. Hij zegt: ‘Voor mij was dat logisch, voor anderen pijnlijk. Mijn interesse voor de seksuologie stamt uit die tijd, omdat ik in de tropen in het groot werd geconfronteerd met problemen als anticonceptie en abortus, onderwerpen waar ik me in verdiepte. Ongetwijfeld had deze belangstelling met mijn eigen seksuele gevoelens te maken en met de manier waarop ik daarmee tot dan toe was omgegaan. De kerk had me zo sterk beïnvloed, dat ik niet goed kon luisteren naar mensen die bij me kwamen met een seksueel probleem dat z’n oorzaak vond in de leer van de rooms-katholieke kerk. Ik keek dan weg of wilde het niet horen.

Toen ik in 1976 terugkeerde uit de tropen was er in de Nederlandse maatschappij veel veranderd. In de jaren daarna werd het me steeds duidelijker hoeveel mensen kampten met seksuele problemen vanuit hun religieuze achtergrond. Tegelijk ontdekte ik dat ik daar steeds

meer oog voor kreeg en erover kon praten zonder kwaad te worden. Maar ik miste daarbij pastorale vaardigheden. Ik kan heel ver komen met m'n psychologische bagage en ik weet welke opmerkingen ik in de gereformeerde en welke ik in de katholieke hoek moet plaatsen, maar ik ben geen theoloog. Ik stuurde mensen dus op basis van hun kerkelijke achtergrond naar een gereformeerd Riagg of een pastor, maar daar wist men weer weinig van seksualiteit.'

Godsdienstige achtergronden

Op de bureaus van de Rutgersstichting, waar Gianotten naast zijn werk in het Rotterdamse Dijkzigtziekenhuis en de Stimezokliniek in Eindhoven werkt, heeft hij vaak te maken met incest en andere vormen van seksueel misbruik, waarbij godsdienstige achtergronden in het spel zijn. Na het uitkomen van het boek *Godsdienst en incest* van Imbens en Jonker in 1985 hebben Gianotten en z'n medewerkers met medewerking van de PSVG (protestantse stichting voor voorlichting en vorming omtrent relaties en seksualiteit) pogingen gedaan voorlichting te geven in 'zware' protestantse gemeenten. Zelf kreeg hij opvallend vaak te maken met seksueel misbruik van jongens en mannen in kerkelijke milieus.

'Dat komt nu langzaam naar buiten met veel angst en veel voorzichtigheid. Het is een thema waar beslist iets mee gedaan moet worden. En denk eens aan aids, aan mensen die seropositief zijn, wat doen pastorale opleidingen daaraan?'

Waarom merkt u dat er op de theologische opleidingen te weinig aandacht aan seksualiteit en godsdienst wordt gegeven?

'Ik zie de fouten van mijn collega's en mezelf, hoeveel hiaten er nog in onze kennis zitten. Als ik zie hoe gemakkelijk ik nu praat over seksueel geweld, hoe ik vragen durf te stellen als me dat zinnig lijkt, dan zie ik hoe ongelooflijk veel we hebben gewonnen vergeleken bij de tijd dat ik in opleiding was. Toen viel het woord seksualiteit niet eens, want daar mocht je niet over praten. Als ik nu kijk naar de pastorale opleidingen en ik hoor van cliënten dat ze in de kou staan in hun kerk, dan zijn die opleidingen daar kennelijk nog onvoldoende op ingespeeld.'

Tussen 'verzwijgen' en het 'normloze prediken' gaapt een groot gat. Welke weg wijst u?

'Als ik mijn studenten vertel over mijn eigen eerste twintig jaar en m'n seksuele normen in die tijd, dan reageren ze onthutst. Ze denken dat ik over de achttiende eeuw vertel. Ze kunnen zich niet voorstellen dat mensen van wie zij les krijgen, zo'n opvoeding hebben gehad en zo'n ontwikkeling hebben doorgemaakt. Iemand die uit een liberaal NVSH-milieu komt en seksuoloog wordt, heeft er geen idee van wat het wil zeggen uit een traditioneel godsdienstig milieu te komen.

Het moeilijke is een evenwicht te vinden tussen het morele, het amorele en het immorele. Het grote probleem is dat de kerk naar iemand die niet kerks is, vaak kijkt als een immoreel iemand in plaats van als een amoreel iemand. Dat geeft veel verwarring. Je hebt zelfs in het humanisme en onder seksuologen verschillen daarin.

Het valt me op hoe bang sommigen al zijn voor seksuologen en het woord seksuologie. Men denkt, als je daarmee in contact komt, dan moet iedereen met iedereen naar bed; al die seksuologen zijn eigenlijk smeerlappen. Die ideeën bemoeilijken de gesprekken.'

Is dat de erfenis van de seksuele revolutie, waarvan de aanhangers meestal ook fundamentalisten waren?

‘Natuurlijk waren dat fundamentalisten, maar wat ze wilden was de begrijpelijke reactie op een langdurige Victoriaanse traditionele moraal. Die revolutie heeft voordelen, maar ook vele nadelige gevolgen opgeleverd. Er zijn als het ware taboes verschoven.’

Als u spreekt over een religieuze moraal kun je dan stellen dat die moraal iets met het evangelie te maken heeft?

‘Ik las laatst een verhaal van de Duitse theologe Uta Ranke-Heinemann. Zij zei: 99,5 procent van wat de kerk zegt heeft niets met godsdienst te maken, maar alles met kortzichtigheid, machtsstructuren en paternalisme. De Amerikaan Raymond J. Lawrence heeft een boek geschreven, waarin hij laat zien hoe het christendom de erotiek en de seksualiteit heeft vergiftigd in een proces van tweeduizend jaar. Dat begon al met de oud-joodse visies op het lijfelijke. De kerk heeft die via de Griekse en Romeinse traditie voortgezet. Het Victorianisme, de gereformeerde traditie van twintig jaar geleden en de huidige paus zijn daar extreme uitwassen van. Momenteel stijgt in de rooms-katholieke kerk de waanzin ten top, de afstand tot de werkelijkheid wordt steeds groter. Ik vind dat beangstigend. De kerk gaat volkomen voorbij aan het probleem van de overbevolking. En dat zelfs seropositieve mensen van de paus geen condooms mogen gebruiken, vind ik misdadig.

Bij het gros van de godsdiensten is het altijd zo geweest – zeker in de rooms-katholieke kerk – dat het instituut er baat bij had en nog heeft een grote seksuele restrictie te verkondigen. Ik weet dat sommige pastores zover weg zitten van een pragmatische oplossing als iemand met seksuele moeilijkheden bij hen komt, dat ze spreken in termen als ‘de bezetting van het lichaam door Christus’. Wat moet ik met zo’n term bij een vrouw of man die homofiel is? Zo groot is het verschil dan tussen mijn vakgenoten en pastores. Ik denk dat wij te vaak te pragmatisch zijn, maar dat zij te ver van de realiteit af staan.’

Verschuilen pastores zich voor hun cliënten in theologische taal om het seksuele probleem te ontlopen?

‘Zeker, maar ik kan dat moeilijk tegen hen zeggen. Het is belangrijk dat ze daar zelf met betrokkenen over leren praten. Vluchten in theologische taal is niet zo veel anders dan wat de therapeut doet met iets dat moeilijk voor hem is. Omgaan met seksueel geweld vond ik vroeger hartstikke moeilijk. Dan zei ik: ja, dat is heel lastig geweest voor u, maar ik ging er niet echt op in. Ik zei dat het beter was daar niet verder over te praten, maar te kijken hoe het verder moest.’

Waarom wilde u niet over seksueel geweld praten?

‘Dat was beangstigend. Als ik vind dat seksualiteit iets moois en romantisch moet zijn dan is het helemaal niet leuk dat er mensen zijn die het op zo’n grove manier gebruiken. Dat verstoort mijn beeld, dus ik wil er niet over horen. Als ik hoor dat mannen pubermeisjes of vrouwen van hun fiets sleuren en verkrachten dan wil ik daar niet van horen, want dan moet

ik eraan denken dat het ook mijn vrouw of dochter kan overkomen. Dus trek ik het gordijn dicht.

Als ik vind dat het leven mooi en plezierig is dan wil ik geen kinderlijkjes zien, geen honger in Afrika, ik wil niets weten van incest en verkrachting en lees ik liever leuke spannende verhalen.'

Eenzijds is de tendens dat pastores meer moeten aanraken, troosten, maar tegelijkertijd hoor je dat ze soms daarin te ver gaan.

'Aan onze medische studenten geven we colleges over de grenzen van troost en bezorgdheid. Een hulpverleningsrelatie is in haar aard een machtsrelatie, zeker als een mannelijke hulpverlener een vrouwelijke cliënt voor zich heeft. Die relatie kan van beide kanten geërotiseerd worden. Dat kan ook in een pastorale hulpverleningsrelatie, waar de vrouw de ander helemaal naar de ogen kan kijken want de pastor heeft immers macht, wat weer erotiserend werkt. Bovendien is de pastor een vervanging van God, wat ook weer een vorm van erotisering in zich kan hebben. Anderzijds kunnen de kwetsbaarheid en de hulpeloosheid van de vrouw ook voor de man erotiserend werken, zeker als ze een stuk jonger dan hij is. Ik denk dat er in pastorale opleidingen nooit aan erotiek en grensoverschrijding aandacht wordt geschonken, zoals dat trouwens ook nauwelijks in soortgelijke opleidingen gebeurt.'

Zal, als de emancipatie van de vrouw doorzet, de machtsongelijkheid met mannen verminderen en daarmee het aantal grensoverschrijdingen?

'Het zal nog lang duren voordat vrouwen niet meer geprogrammeerd zijn om op te kijken naar de macht van een ander en vice versa. De verhoudingen in de natuur hebben lang als voorbeeld gegolden. Intussen doet de feministische theologie veel goeds, hoewel men daar ook veel in theorieën blijft steken. Door het aan de kaak stellen van seksueel geweld blijven vrouwen te vaak bezig met de negatieve kant van de seksualiteit. Het is niet goed om alleen met het slachtoffer-zijn bezig te blijven. Als je praat over incest en feministische theologie zou de stap daarna kunnen zijn: hoe kunnen wij als vrouwen een positieve seksualiteit ontwikkelen en wat kunnen we daarmee doen? Dan kan het best zijn dat ze tegen de mannen zeggen: we hebben jullie niet meer nodig. Maar ze moeten niet blijven steken in: wat zijn jullie toch een vreselijke kerels. Het is belangrijk dat je elkaar duidelijk kunt maken hoe de dingen fout gelopen zijn, maar je moet tegelijkertijd ruimte maken hoe je verder kunt.'

Volgende week zijn er naast het congres drie avonden voor een breder publiek. Sprekers zijn Lilian Rubin, Shere Hite, Anja Meulenbelt, Herman Musaph en Walter Vandereycken. Inlichtingen: KBSR, tel. 030 – 964249.